

Årsskrift 2002

for Fredensborg-Humlebæk Lokalhistoriske Forening

Årsskrift 2002

Indhold

Mit liv på Skovgården <i>interview med Inger Jensen</i>	3
En lærer i Daugløkke <i>af Annie Thygesen Andersen</i>	11
En kroermand og hans søn <i>af Bent Skov Larsen</i>	19
En politibetjents oplevelser under besættelsen <i>af Svend Aage Olesen</i>	28
Kort fortalt om bundgarnsfiskeri i Gl. Humlebæk <i>af Kai Magnussen</i>	39

*Fredensborg-Humlebæk Lokal-
historiske Forening
Redaktion: Find Christensen og
Bent Skov Larsen*

*Årsskriftet er udgivet med støtte
fra Kulturelt Udvalg i Fredens-
borg-Humlebæk Kommune*

Tryk: Nivås Grafiske Værksted

*Billederne på for- og bagside er
fra artiklen „En kroermand og
hans søn“ – se artiklen side 19 og
21.*

*Billeder:
Lokalhistorisk arkiv i Fredens-
borg-Humlebæk (LHA)
Fredensborg-Humlebæk kommune
– SAVE registrering (SAVE)*

Foto: Privat eje

Mit liv på Skovgården

Interview med Inger Jensen

Min far kom fra Hørsholm, hvor han havde været karl i mange år. Hans far havde haft en gård, men han drak det hele op, hans mor blev så husbestyrerinde på Karlebo Mølle i mange år. Så kom hun hen til Mortenstrupgården og blev husbestyrerinde der til hun døde.

Min far har altid været ved landbruget, så da han skulle giftes, var det naturligt, at han ville have sit eget. Ejeren af Mortenstrupgården

sørgede for, at min far fik Skovgården herude, og en slagter i Hørsholm, Vallerødslagteren, sørgede for at sætte nogle gamle heste og køer ind, så de fik lidt at begynde med. Sådan startede han herude på marken i noget, der var meget forfaldent, da han og mor blev gift i 1912.

Gården var i en slem forfatning, og der var hverken skovl eller spade til at begynde med, og et par år efter faldt hele den ene længe sammen, men det fik han så bygget op og fik bygget grisestald også. Her

blev så min bror født i 1914, min søster i 1916 og jeg i 1919.

Far var meget arbejdsom, så han kunne godt leve af de 40 tdr land, der hørte til gården. Vi havde jord helt ned til Baunebjerg og var nabo til Baunebjerggården og havde jord næsten helt op til Langebjergskolen. Kromosegården havde jord ud til Dagløkkevej og Johansen på Bose-rupgården havde jord ud til Torpen-vejen, så vi lå midt imellem. Skovgården lå jo lidt ensomt, men vi har da haft telefon og elektricitet i al den tid, jeg kan huske.

Man kunne komme til gården ad tre veje. En ned over Kromosegård ud til Dagløkkevej og så vejen over bybakken ned til købmand Rasmus Jensen, og så havde vi vejen til Torpen, hvor skolevejen gik ud i Torpenvej ved smeden.

Jeg blev af og til sat på en gammel hest og red hen til smeden for at få skoet den. Smede-Karl, der var William Josephsens morbror, havde nogle enorme hænder. Når han så havde skoet hesten, satte han mig op og trak hesten ud mellem nogle hække og gav den et ordentlig klask, så den sprang af sted, og jeg var frygtelig bange for at falde af. Det var jo bare noget man blev sat til, der var ikke nogen vej uden om eller noget med, at man ikke ville.

Min skolegang startede oppe i forskolen ved Kongevejen. Det var Ole Købmands mor, fru Jensen, der var lærerinde deroppe. Der startede man oppe og gik i skole hveranden dag. Børnene fra Torpen

måtte også gå den lange vej, og fra Rydlandsgården op mod Langstrup kom de, og fra Damgåden og Lerbjerggård helt ned mod Niverød. Helt ude fra Niverød kom de gående ad Kongevejen. Der var selvfølgelig ingen trafik dengang, men der blev heller ikke ryddet sne. Vi gik i skole fra 8-14, sommetider lidt senere, da vi blev større og havde håndarbejde.

Der var to klasser i forskolen og to klasser i Dagløkke skole, så når de ringer fra et eller andet institut og skal spørge om noget, så må jeg jo sige, at jeg er gået ud af 4. klasse.

Da jeg kom ind på den gamle rytterskole hos lærer Holm, lærte vi ikke noget. Det vi lærte, lærte vi oppe hos fru Jensen, for der var orden på det. Hos Holm løb drenge ned i mosen i frikvartererne og legede røvere og soldater, så stod Holm deroppe og råbte: „Kom så drenge, kom så drenge“, og drenge de legede jo videre, og når det så endelig passede dem at komme, så stod han jo deroppe med spansk-røret, en stor mand med en stor mave, og så fik de sådan én over nakken, efterhånden som de kom ind. Nogle mere og nogle mindre, sådan afhængig af hvem de var, og fra hvilke gårde de kom, for Holm spillede l'hombre med nogle af gårdmændene.

Drengene lavede næsten altid ballade. De vendte sig om og sad fire og fire og spillede kort. Det var forfærdeligt, han var slet ikke egnet til at være lærer. Bønderne vidste det jo godt, men de sagde ikke

noget. Der var slet ingen respekt. En gang imellem, når det gik aller-
værst til, bankede fru Holm på dø-
ren inde fra privaten. „Så nu ban-
ker min kone på døren, kan I så
være stille“, sagde han. Men en stor
flot mand var han, og så gik han
hver søndag fra Dagløkke og til
Humblebæk kirke, han var organist
i kirken. Når der var begravelse,
kunne vi nede fra gården se Holm
gå op over bybakken med hat på og
mappe under armen. Det var jo en
lang tur op gennem skoven og over
banen, der, hvor der nu desværre er
lukket.

Vi gik i skole hveranden dag. Vi
skulle lære salmevers, det var en af
de meget vigtige ting. Det gik man
meget op i. Der var ikke nogen or-
dentlig legeplads, vi rendte rundt
mellem det hele inde i selve byen.
Der var godt nok sådan en indheg-
ning, der skulle være legeplads, men
der var vi aldrig nede, jeg tror nok,
der stod to ribber på pladsen, men
vi gjorde aldrig gymnastik eller spil-
lede bold, det kunne vi jo selv gøre,
det var slet ikke noget, han tog sig
af.

Sletten skole har altid været helt
anderledes, det var en skole, det
var det ikke rigtig i Dagløkke. Om
vinteren måtte vi sætte træskoene
omkring kakkelovnen, vi må have
haft sutter med, for vi måtte jo vade
gennem sneen over markerne. Vi
havde mad med i skole, for mange
af børnene kom jo langt fra.

Når vi havde eksamen, kom pa-
stor Porsdal, han var den eneste,
der sad og hørte på os, og han sad

med en stor cigar, og det var noget
af det vi lagde mest mærke til, så
lavede han ringe og stak et par fing-
re op igennem dem, det syntes vi
var noget mærkeligt noget. Vi blev
overhørt i dansk, regning, katekis-
mus og historie.

Selv om skolen ikke var god, hav-
de far jo ikke råd til at sende os i en
anden skole, men mange af dem,
der havde råd, sendte børnene i
Rungsted Privatskole. Det gjorde
de fra alle gårdene. Det var forskel-
len på os og de gårde, hvor gården
gik i arv fra den ene til den anden.
Men vi følte ikke, at der var nogle,
der var „fine“. Der var ikke sådanne
forskelle nede i Dagløkke.

Da min bror var en stor dreng,
havde alle de store drenge en hule
ude i Dagløkke mose. Henne hos
smed Olsen i Dagløkke havde de
fem drenge, og de havde jo værktøj
med henne fra smedien. De havde
bygget hulen ude på en ø og havde
lavet vindebroer derud til. Så kom
sletterne op over bakken med Chri-
stian Laban i spidsen, og så skulle
de jo ud og mule dagløgkerne.

I dag ville man finde sådan noget
forfærdeligt, men dengang var det
jo leg. Jeg kan lige så tydeligt huske
min bror en dag, det har vel været
lørdag eller søndag, og de skulle ud
at lege i mosen, så havde han fået
mad med, og mor havde bagt kokos-
makroner, de skulle have med, det
var en hel udflugt for dem. Hvor
bevæbnede de var, husker jeg ikke,
men min bror havde da en luft-
bøsse, som de gik og skød gedder
med, det har da ikke været helt

ufarligt.

Når sletterne kom, hejsede de vindebroen op. Det var ude i Krogs-mosen, som man kaldte den. Når man kommer op over bakken fra Sletten, ligger den til venstre ned mod Lave skov. Der var så meget vand, vandet stod stod helt op til Dagløkkevejen, og der løb vi på skøjter om vinteren.

Jeg var oppe hver morgen og malke. Om aftenen lavede vi håndarbejde, og som børn spillede vi ludo eller billedlotteri. I den lille stue var vi sommetider en halv snes mennesker, for vi havde jo både karl og pige. Da min bror var lille, havde vi to karle. De gik ligesom alle andre karle til gymnastik i forsamlingshuset. Når de så kom hjem fra gymnastik, skulle de have stegte æbler fra kakkelovnen. Der var altid noget til dem, når de kom hjem.

Vi havde karlene og pigerne for et halvt år ad gangen, det var det normale. Men vi havde også en pige, Katrine, i 4 år. Hun tjente hos min mor i 1924, da vi havde mund- og klovsyge. Hun blev gift med William Josephsens morbror, Georg, han var smed herhenne i Torpen. Han var den eneste der kom, mens vi havde mund- og klovsyge, for han kunne ikke undvære sin Katrine, og han blev da også gift med hende. Deres datter kom i mange år som ferie pige hos os. Nu er hun 55 år og kommer stadig hos mig.

Vi handlede hende i den gamle købmandsbutik, og jeg kan huske Ole Købmands bedstefar.

Oles mor var gift med Ingvard

Købmand, så det er den tredje generation købmænd, jeg har kendt.

Vi kørte også til Sletten og handlede, for der var jo slagter, og til Schous sæbehus, når vi skulle have sæbe til storvask. Når vi skulle have koks, fik vi det hos købmand Knudsen nede i kroen.

Når der var kommet en båd ind med koks, hentede de det nede i havnen, så var de fri for at skulle læsse over flere gange. Om vinteren kørte vi i kane. Vi havde en kane på gården, det var vi nødt til, for vi skulle ud til Dagløkkevej hver morgen med mælken. Vi leverede til Helsingør, der har min far altid været med, men Kromosegård var med i Søholm Mejeri. Men de kørte altid mælk ud sammen, således at de skiftedes til at køre en måned ad gangen.

Der var en gang, da der var rigtig streng vinter, da var vi sneet inde i tre måneder. I tre måneder kørte vi ud til vejen med kanen for at hente koks, foderstoffer og alt, for bilerne kunne ikke komme ind til gården. Og vi måtte stå på ski for at komme ned til Humlebæk. Og dyrlægen, det var én der boede i Kvistgård, han måtte sætte bilen oppe på Kongevejen, så kom han på ski ned over marken. Vi havde telefon, så helt isolerede var vi ikke.

Gymnastikken har altid interesseret mig, og jeg var med skytteforeningen til mit første landstævne på Ollerup i 1935, jeg var ikke mere end 15 år. Det var Marie fra Møllegården, der ledede det, og hun ringede hjem for at spørge, om

jeg måtte få lov til at tage med. I dag har de jo været jorden rundt, når de er femten år! Jeg var hunderrød, så jeg gik og holdt hende i hånden, for jeg havde jo aldrig været nogen steder, ja, jeg havde været i Zoologisk Have i København, men ellers havde jeg jo ikke været uden for landets grænser, havde jeg nær sagt. Hvis det var en god høst, så var vi jo nok i Zoologisk Have eller Tivoli med og havde skotøjsæskken med maden i under armen.

Vi gjorde gymnastik i Dagløkke Forsamlingshus, hvor der også foregik mange andre ting, det var jo alle bønderne, der havde del i det. Der blev holdt høstfest derinde og dilettant, hvor karlene og pigerne fra gårdene spillede.

Dem fra Sletten kom aldrig over bakken, og Torpenbønderne var heller ikke med, der var alligevel sådan en slags forskel mellem dagløkkebønderne og torpenbønderne. Torpenbønderne har nok altid været sådan lidt mere stille af sig. Dagløkkerne spillede kort sammen, og de havde forsamlingshuset og høstfester og sådan, de var nok noget livligere.

Når der var fest i forsamlingshuset, kom alle herregårdskarlene fra Nybo og Nivågård, og så skulle de jo ind og tæve dagløkkebønderne. De sloges sommetider derinde, så det var helt forfærdeligt. Vi havde en karl, som kom hjem uden tænder, de var slået ud på ham, og jakken var revet i stykker. Der var ikke noget med betjente, det ordnede de jo selv.

Jeg kan ikke huske, hvornår forsamlingshuset lukkede, men der har vel været en eller anden ballade engang, så de har lukket det, kan jeg tænke mig.

Da jeg var lille, gik jeg til gymnastik derinde. Der var var store karle og pigehold, det var nogle fine hold. Det hed også Dagløkke Skytte- og Gymnastikforening. Det var brødrene Carlsen, der havde med skytteforeningen at gøre, og så Hans fra Kongslevgård, han blev landsskytte.

Så flyttede gymnastikken ned til Gylfe, og det må jo have været, da forsamlingshuset blev lukket. Der havde vi en Christian Mortensen henne fra Vejenbrød, han startede Niverød Gymnastikforening, og så var han også leder her i Dagløkke, og så havde vi Marie oppe fra Møllegården, der også havde været på Ollerup. Hun havde pigeholdet.

Og så kan jeg se endnu de her mænd i hvide bukser komme ind med min bror i spidsen som fanebærer, for han var en stor, flot garder, og så sang de: „Modig ungdom ingen vege sjæle ...“. Det var nede på Gylfe, gymnasterne havde kun den halve sal, resten var fyldt op med publikum, alt hvad der kunne være.

Jeg startede med at tjene oppe hos Hans Hansen oppe på Egegård i Søholm. Han var en rigtig gammel bonde. Han skulle jo have smør på brødet, og der var to karle, de måtte nøjes med margarine, og det var jeg jo ikke vant til hjemmefra. Vi fik alle det samme hjemme.

Jeg arbejdede kun inde, jeg havde

det meget dejligt.

Inde på Sydergården var der en bestyrer, der havde en 5-6 børn, og smeden havde tre børn, så vi var mange unge om aftenen, og der var altid nogle, der kunne spille eller synge, der skulle ikke så meget til for at gøre én glad.

Så var jeg inde i Ordrup og tjene hos en trælastgrosserer i et år, men så skulle min søster giftes, og så måtte jeg jo hjem, for der skulle altid være én hjemme. Jeg havde da et værelse med seng og servante. Men der var jo ikke noget med bad og toilet. I dag ville man ikke finde det anstændigt, at man skulle udenfor på et koldt lokum, og varme var der ikke noget af på værelserne.

Derfor var vi altid inde i stuen, for vi kunne ikke være inde på værelserne, der var jo is på væggene. Når man vågnede om morgenen havde man istapper i håret, og væggen gnistrede af rim, det er utroligt, at man overlevede.

Om vinteren kunne vinduerne ikke lukkes, fordi de var bulnede ud, så de blev bundet med en snor, så der var altid frisk luft. Når det var storm, måtte man hænge et tæppe op, for at gardinerne ikke skulle flyve ud.

Karlene på Sydergården havde halm i bunden af sengene og dynerne var olmerdugsdyner med læderforstærkninger i hjørnerne og fyldt med hønsefjer, „døde høns“, og så tunge, at de næsten ikke var til at vende. Karlene sov sammen.

Hjemme havde vi værelse til karlene i den gamle længe, værelserne

var dejlige, men der var ingen varme. Men de var bedre isolerede end derinde i pigeværelset, hvor jeg sov.

Jeg tror, vi har haft godt af det, man blev jo hærdet, i dag er husene nærmest for tætte. Jeg husker ikke at folk var meget syge. Jeg husker, at mange havde blindtarmsbetændelse, det hører man ikke i dag. Da jeg var ung her i Humlebæk var der mange, der døde af blindtarmsbetændelse.

Vi havde en doktor Raaschow, han sendte dem aldrig af sted, før det var for sent. Han kom på cykel med hat og stortrøje på og tasken hængende på stangen. Så sad han der hos min mor og sagde: „Nå, nu har jeg sandelig glemt stetoskopet, fru Jensen, jeg kommer igen om otte dage, og det De ligger nu, er de jo fri for at ligge sidenhen“. Og min mor blev ved med at have feber og have hævede ben, så da han havde været der et par gange, og det ikke var blevet anderledes, så måtte vi have fat i doktor Finsen fra Espergærde, og han var ikke meget for det, men da han hørte, at hun havde ligget så længe, kom han.

Hun skulle bare rejse sig og lægge sig et par gange, så var det af sted til sygehuset, det var hjertet, der var noget galt med. Og der havde hun ligget en hel måned og ventet på doktor Raaschow! Man var lidt mere ydmyg dengang, I dag kan ambulancen ikke komme hurtigt nok!

Før i tiden havde vi sprøjtehuset med sygevognen, så når nogen skulle på hospitalet, skulle bønderne

derhen og hente den, og så skulle de køre til Usserød, det må have taget lang tid.

Vi havde også en karl, som blev sparket af en hest, og han døde også, inden far kom hen med ham. Han blev sparket i maven, og milten blev sprængt. Om søndagen red han altid ned til Humlebæk station og hentede avisen. Hans mor og far boede herude på Torpenvejen, og dem havde han selvfølgelig også været henne og hilse på. Så sagde hans mor: „Pas nu på“. Å, den gamle krikke, der skete ikke noget! Da han så kom ned til viadukten, kom der en hund, så blev han smidt af hesten. Så var det sket, inden far kom hen og hentede sygevoغن.

Vi blev født hjemme. Vi havde gamle frøken Stokkerup til jordemoder, hun boede nede på Strandvejen lige efter Humlegården. Hun var sådan en rigtig madamme med hvidt forklæde på. Man hørte aldrig noget om komplikationer. Men det må jo have gået galt en gang imellem, for hun kunne jo hverken give indsprøjtninger eller lattergas eller noget. Det må have været strengt. Dengang døde man af lungebetændelse, der sker ikke i dag.

Gennem mange år havde vi Østrup-børn i skoleferierne. Far var måske ikke så begejstret for det, men mor sagde: „Kan vi dog ikke have sådan en lille pige?“, og så brummede far, at det kunne vi jo nok.

Pigerne var små og blege, når de kom. En af dem havde engelsk syge i en grad, så hun dårligt kunne stav-

re hen over gårdspladsens brosten. Nogle af pigerne havde vi gennem flere år og besøgte deres familie i København og var med til deres konfirmationer.

En dag i sommeren 1946, da vi stod og arbejdede ved tærskværket, hørte vi en mærkelig brummen og styrtede ud af laden for at se, hvad det var. Og så så vi 5-6 flyvemaskiner, der landede på vores mark. Ud af flyene steg nogle mænd, hvoraf kun en var dansk, han var prins af Bourbon-Parma. De andre kom fra England, Tyskland og Norge. De kom op på gården og fik lidt at spise. De fortalte, at de skulle flyve maskinerne, der var nogle gamle todækkere, til Norge, hvor de skulle bruges til ambulancefly. De skulle være landet i Kastrup, men da der var tåget, måtte de flyve rundt for at finde et sted at gå ned.

Nogle dage efter kom de for at hente maskinerne, men de kunne ikke lette, fordi nogen havde stjålet benzinen! Min bror og jeg fik en flyvetur, det var vældig spændende og jo ikke noget, mange i Humlebæk havde prøvet.

Jeg arbejdede på gården sammen med mine forældre og min bror og havde ikke andet arbejde, men en gang om ugen havde jeg pigerne fra børnehjemmet „Lykkens Gave“ til gymnastik på Humlebæk skole. Om vinteren, når der var rigtig sne, så kørte vi derned, og så havde vi alle kælken bagefter kanen og kørte ned i Lave skov. De børn var alle sammen fra København, og de var

målløse over at de sådan fik en slædetur.

11. maj 1970 var en sorgens dag for vores familie, for da brændte „Skovgården“. Min søn, Erik, der var tømrer, havde værksted i en af længerne. På værkstedet arbejdede tre svende, og på gårdspladsen stod der tre biler. Der var en meget kraftig østenvind den dag, og da nogle gnister fra et spånfyr fløj hen på stråtaget, stod det hele i flammer i løbet af meget kort tid.

Erik boede nede i Dagløkke og sad og spiste frokost, da én kom løbende og fortalte, at gården brændte. Han måtte køre hen over marken, for røgen lå så tæt over vejen, at han ikke kunne se noget.

Svendene på værkstedet prøvede på at køre bilerne ud fra gården, men der var så meget røg, at de ikke kunne komme til vognene.

Min far sad og sov til middag

med Frederiksborg Amts Avis over hovedet, da min bror styrtede ind og trak ham ud, han havde stadig sine hjemmesko på. Det eneste bohave, vi fik ud, var en gyngestol, som står i min stue i dag.

Ilden startede 12.30 og et kvarters tid efter var der intet at stille op for brandvæsenet, vi kunne kun stå ude på marken og se til. Erik gik hen til et par af sine svende og tog dem om skuldrene og sagde: „Så er det fyraften, drenge“.

Vi havde ingen besætning, så heldigvis skete der ingen skade på dyr eller mennesker.

Da kommunen havde købt jorden, blev gården ikke genopført. Hvad der blev tilbage af mit barndomshjem ligger nu som opfyld i den lille mergelgrav, der ligger ud til stisystemet ved Baunebjergskolen.

Find Christensen

En lærer i Daugløkke

Johannes Henrich Bendixsen

På min væg har der siden 1970 hængt 5 ovale billeder fra 1800-tallet. Min viden om personerne på disse billeder var gået tabt, jeg vidste blot, at det var afdøde slægtninge på min farmors side.

Jeg satte mig for at prøve at finde ud af, hvem de var, og et besøg på Landsarkivet på Jagtvej i København førte mig til min oldemors fødested, Daugløkke den 4.02.1840, og hendes dåb i Asminderød kirke den 15.03.1840.

Hendes far var skolelærer Johannes Henrich Bendixsen og moderen

Maria Magdalene Bendixsen

Marie Magdalene Bendixsen, født Salomonsen.

Som efterkommer har jeg så nogle yderligere oplysninger, idet jeg har forsøgt at afdække slægtens historie.

Skolelærer Johannes Bendixsen fødes den 3.08.1802 i Esbønderup. Han døbes den 8.08.1802 i Esbønderup kirke.

Faderen, Hendrich Bendixsen, er født 1765 i Hillerød, og moderen, Ane Jeppesdatter, er født 1766 i Dragstrup i Søborg sogn.

Johannes Bendixsens forældre bliver gift i Søborg Kirke i 1789, men da kirkebogen er brændt, er der ingen nøjagtig dato.

Faderen er søvogter ved Søborg Sø og har fæstet Søhuset den 3.12. 1795.

På den tid, hvor der ikke var elektricitet, var vandkraft en betydelig faktor, når der skulle udføres et større arbejde. Det var derfor nødvendigt, at der var søvogtere, der holdt øje med vandstanden og fordelte vandet ligeligt mellem mølterne.

Inden faderen fæstede Søhuset som 30 årig, var han udlært snedker. Efter konfirmationen i Nødebo d. 22.04.1781 kom han i lære i København i Lille Købmandsgade.

Johannes Bendixsen vokser op i en familie med 6 børn. Han konfirmeres 1817 og optages i 1820 på Jonstrup Seminarium. Hans evner er gode, og den 1.7.1823 dimitteres han fra seminariet med karakteren "meget duelig", hvilket svarer til mg eller 8 efter den nuværende karakterskala.

Han er bedst til boglæsning og dansk grammatik samt historie, geografi og geometri, hvor han får ug. Han er mindre god til skønsskrivning og gymnastik, hvor han får g. I sang får han tg, men han erklæres egnet til at forestå sang i kirken, og da han kommer til Daugløkke, ønsker provsten ham som bassanger i Asminderød kirke.

Det er ikke første gang, der er en lærer i familien, idet Bendixsens farfar, Lars Bendixsen, var lærer i

Nødebo rytterskole fra 1772 til 1783. Efter 1783 fortsætter svigersønnen som lærer i Nødebo, og det kan være denne slægtning, der har inspireret Johannes Bendixsen til at blive lærer.

Den unge lærer Johannes Bendixsen får et embede i Karlebo, hvor han den 1.09.1823 bliver skolelærer ved Usserød Værk. Her underviser han de børn, der arbejder på klædefabrikken.

Godt et år senere bliver han gift med Marie Magdalene Salomonsen i hjemmet i Hørsholm. Allerede 3 mdr. senere fødes deres første barn, en pige, der får navnet Ernstine Maria. Hun bliver som voksen jordemoder og har sit virke i Roskilde.

Bendixsen bliver ansat som skolelærer og kirkesanger i Grønholt fra den 1.04.1824. Til skolen i Grønholt hører der et jordlod på 5,6 tdr. land. Skolen er en af de gamle rytterskoler, og Biskop Mynster skriver i 1838, at skolehuset er særdeles godt.

Asminderød Skolecommission betaler den 16.04.1831 22 Rd. til dækning af omkostningerne ved Bendixsens, Bendsens og Clausens ophold ved Normalskolen i København. Denne skole, der lå på Sølvgade i København, fungerede som undervisningsskole i den undervisningsform, der blev kaldt "den indbyrdes undervisning". Undervisningen foregik som en slags eksercits, hvor børnene marcherede rundt i klassen og i kor læste, hvad der stod på et antal vægtavler eller tabeller. I ordet "indbyrdes" lå der, at

Tegning af skolen formodentlig før udbygning i 1843 (LHA)

de ældre elever kunne undervise de yngre, og derved kunne samfundet spare på lærerlønnen.

Denne undervisningsform indførtes ved resolution af 21. august 1822 for nederste klasse i købstads- og landsbyskolerne og praktiseredes i princippet således, at hver skole havde op til 100 børn i én skolestue med én lærer. I Dauglørkke var der dog kun 26 børn i nederste klasse. Denne undervisningsform blev afskaffet efter Frederik VI's død i 1839.

Året efter, den 1.04.1832, starter Johannes Bendixsen som skolelærer i Dauglørkke og kirkesanger i Asminderød.

Til skolen hører der en jordlod på 5,6 tdr. land og $5\frac{3}{4}$ skp. hartkorn. Dette skolehus betegner Myn-

ster som godt.

Skolen, der er en rytterskole, er en af de 240 almenskoler, som Frederik IV fra 1721 oprettede på ryttergodserne. Dauglørkke får sin skole i 1724.

Skolestuen, der ligger i husets nordende, er 6,8 x 5,55 m med gulv af kantstillede mursten.

Familien består nu af skolelærer Johannes Bendixsen, hans hustru Maria Magdalene og 5 børn, der flytter ind i det lille skolehus.

Ved folketællingen fra 1834 bor der 2 voksne, 8 børn og en tjenestepige, Birthe Sørensdatter, i skolens bygning.

Med den stadigt voksende børneflokk – ved folketællingen 1840 er der 11 børn i familien – må der være trangt i det lille hjem.

Med den store børneflokk var det nødvendigt, at Bendixsen var en flitig mand.

Foruden lærerembedet, hvor han også skulle dyrke jorden, der hørte til skolen, var han kordegn og kirkesanger i Asminderød Kirke og holdt aftenskole i Karlebo. På trods af det tog han sig tid til at deltage i frivilligt socialt arbejde i Helsingør.

I en mundtlig overlevering fra min farmor, der jo var barnebarn af Johannes Bendixsen, forlyder det, at han også underviste på Fredensborg Slot, idet kongens børn skulle undervises om sommeren.

Arbejdsdagen er lang, pligterne mange. Oven i arbejdsbyrden skal der aflægges beretning til Danske Kancelli, og lærerens private optegnelser til denne beretning giver et livfuldt, samtidigt billede af læreren og skolen.

Der er visitats på skolerne, og biskop Mynster skriver i sin beretning om sine visitatsrejser i årene 1835 til 1853 om Daugløgke skole.

Den første visitats finder sted den 27. Maj 1836 i forbindelse med en almindelig visitats i Asminderød og Grønholt sogne på biskoppens første visitatsrejse her to år efter udnævnelsen:

"Dauglykke skole. 55 Børn. Patron Proprietair Lautrup, Læreren Johannes Bendixsen, 34 aar gl., Seminarist, har 10 Børn, og kunne komme i Betragtning til Charlotte Amalies Legat. Fremgangen er meget god. Indb. Und. Meget god. Gymnastik, temmelig god."

Ved næste visitats i 1844 skrives:

"Skolehuset er meget godt. Patron Grdm. Jens Pedersen. 55 Børn. Læreren Johannes Bendixsen, 41 aar, Sem. Fra Joenstrup, er en meget duelig, flittig og skikkelig Mand; katechiserer godt. Læsn. Ug, Skr. mg+, Rel. mg+, Regn mg., Indb. Und. mg+, Gymn. Mg."

Og endelig skrives der ved sidste visitats i 1853:

"Patron Gdm. Jens Jensen. 67 Børn. Læreren Johannes Henrik Bendixsen, 51 aar, er flittig og duelig, katechiserer godt, i en frommere Tone end sædvanlig (har villet være Rigsdagsmand). Læsn. Mg?, Rel. Mg, regn. Mg, Indb. Und. Mg, Gymn. Mg., Børnene kom til Langstrup. Skolehuset skulle være meget godt."

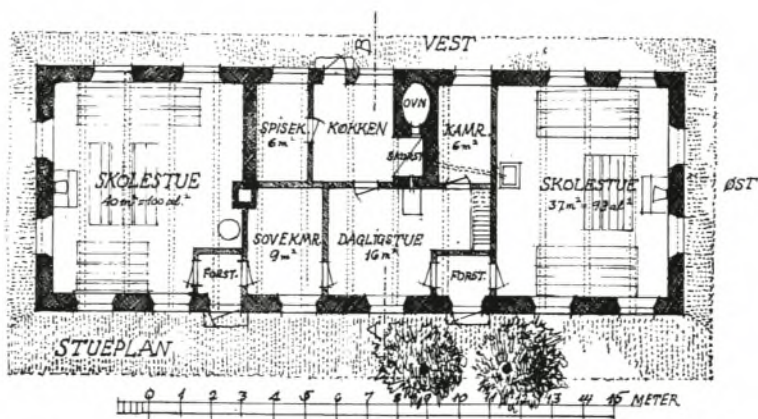
Lærerens arbejdsvilkår

På den tid, Johannes Bendixsen virkede som lærer i Daugløgke, havde han en anseelig arbejdsbyrde. Der var dog stor respekt omkring dette embede, og eleverne kendte de gammeldags dyder som høflighed og respekt. Man var ikke forjaget, men nåede alligevel det hele i et roligt tempo.

Skoletiden var hver dag fra kl. 8 til kl. 16 – det er jo kun det enkelte barn, der møder hver anden dag.

Alt i alt synes ferierne tidsmæssigt at være det samme som nu, snarere lidt mindre. Skolen, legepladsen og gymnastikpladsen skal holdes, og der skal sørges for brændsel og fyres om vinteren.

Det kirkelige arbejde var omfattende.

Tegning af skolen efter udvidelsen i 1843 (LHA)

I skoleforordningen var der skrevet, at kirkehandlingerne skulle foregå ved middagstid, hvor børnene havde en fritime.

Kirkens sang ved gudstjenesten søndag efter søndag betales med 10 rd. om året. Der var en god miles vej til Asminderød kirke, og Bendixsen havde ingen hest. Han skulle af sted i alt slags vejr til kirkelige handlinger, så det kunne hænde, at børnene fik fri, når læreren skulle synge ved lig i Asminderød, eller

hente løn i Esrom. Desforuden skulle kirkebogen føres, og alle oplysninger i denne skulle kontrolleres, for alt skulle jo være korrekt.

Skolens kontorhold bestod af samme ene lærer, der også skulle beregne, hvor meget hver enkelt familie skulle betale årligt til skolens drift og give lister hver måned til skolekommissionen over de elever, der modtog skrivemateriale.

Oven i alle disse opgaver skulle jorden også dyrkes, idet afgrøden

var en del af hans løn. Ifølge mundtlig overlevering har de store børn hjulpet til med høsten af roerne.

I skoleanordningens §52 nævnes det, at *"Skolestuen bør være rummelig og af en med skolebørnenes antal passende størrelse"*. Skolelæreren bør desuden have anstændigt *husrum* for sig og sin familie, samt den fornødne lejlighed til 2 køer og 6 får, og der skulle være plads til et lager af brændsel og foder.

I forbindelse med fremsættelse af lovforslag til skoleanordningen af 1814 udtrykkes en vis betænkelighed over, at han tid efter anden måtte låne hest, et afhængighedsforhold, der let kan gøre hans stilning ufri over for disse bønders børn.

På den tid var lærerens løn afhængig af, hvor meget folk ville betale for kirkelige handlinger, og hvor meget hø og halm de kunne og ville give ham.

Om skolelærerens løn er i øvrigt givet bestemmelser i §55 i skoleanordningen af 1814, men her nævnes intet om offer:

1. som Lønning, --- 6 Tønder Rug og 10 Tønder Byg, der leveres ham in natura, samt 25 Tønder Byg som betales efter hvert foregaaende aars Capitelstaxt; ---

2. som Brændsel --- 6 favne Bøgebrænde- eller Tørv af lige Værdie dermed. ---

Af foder til Creaturer bør Skolelæreren nyde: 4 læs Høe, hvert til 24 Lispund; hvilket ligeledes af de Ydende tilføres ham.

Alle Beboere skulle udrede på lige Maade, ved Ligning efter Beboernes Hartkorn, og Deres Formues Tilstand eller deres Leilighed.

Af et løst blad indlagt i embedsbogen fremgår, hvad en enkelt af distriktets beboere som ejer af den største gård i den forbindelse blev pålignet så sent som i 1873:

Optegnelse til Hr. Proprietair Madsen over, hvad der skal svares af Leerbjerggaard med tilliggende til Dauglykke skole for 1873.

3 Læs Tørv a 3 Rdl.	9 Rdl.	" Mk.	" Sk.
11 ¼ Skp. Rug a 8 Rdl. Td.	11 -	1 -	8 -
11 ¼ Skp. Byg a 7 Rdl. Td.	9 -	5 -	1 -
15 L Høe a 1 Mk L	2 -	3 -	" -
33 ¾ L Rughalm 8 Sk L	2 -	4 -	12 -
18 ¾ L bygghalm 8 Sk L	1 -	3 -	4 -
Julerentepenge	2 -	3 -	" -
Tiende af en Huuslod	" -	1 -	8 -
Skolehegns Vedligeholdelse	3 -	" -	" -
	42 Rdl.	4 Mk.	1 Sk.

De midler, der kom ind, dækkede foruden lærerens løn 5 punkter efter skoleanordningens §66, og pengene hertil skulle hentes i skolekassen.

I 1852 stiller Bendixsen op til Landstinget, hvor han dog ikke bliver valgt.

Med sin hustru Maria Magdalene får han 14 børn, hvoraf 10 er piger. To af børnene dør af tyfus i 1844, det er Henriette Amalie og Christoffer Hartvig, der er henholdsvis 12 og 6 år. Læreren er også syg frem til d. 10. februar. Skolen lukker fra d. 11. januar frem til den 22. april.

Igennem et langt liv har ægteparret Maria Magdalene og Johannes Bendixsen sammen skabt en familie, og den 4.4.1872 dør hustruen Maria Magdalene, hun blev 70 år gammel. Hun begravnes på Asminderød Kirkegård.

Jeg går ud fra, at en solist har sunget Ave Maria ved begravelsen, for min farmor, der bar samme navn, havde dette ønske ved sin begravelse, det var en tradition, sagde hun.

Året efter har Johannes Bendixsen 50 års jubilæum som skolelærer. I den anledning får han tildelt dannebrogsmændenes hæders tegn.

Der holdes en fest, og byens borgere forærer læreren et flot møblement og skriver denne sang:

Mel.: Der er et Land dets Sted er højt mod Norden.

*For femti Aar, - dog ej i denne Bolig, -
En Ungdomslærer, glad, frimodig, stærk
Sin Gjerning røgted', og ham fulgte trolig
En kjærlig Hustru, og de deres Værk
Paa Herrens Ord begyndte som en Klippe,
Det var den Grund som trygt de bygged' paa,
Og vilde Haabet undertiden glippe,
Saa de fortrostringsfuld mod Himlens Blaa.*

*Og Herren var med dem i Dage trange,
Thi Haabet til ham blev beskjemmet ej,
Og skjønt af Børn han skjænkede dem mange,
Skred de dog frejdig frem paa Livets Vej.
Velsignelsen, som Herren giver Sine,
Dem gjorde rig, som den dem gjorde glad,
Man saa dem virke med fornøjet Mine,
Af Retsind hædret udi Land og Stad.*

*Og Tiden svandt og børneskaren maatte
I Verden ud at søge daglig Brød;
Men Herren var med dem hvorhen de satte
End deres Fod; Han skjærmed' dem for Nød.
Ej blot han gav dem Jordens gode Gaver,
Han bandt dem fast til sig ved Troens Baand,
Saa stedse de i Alting hvad de haver
See Herrens Naade ved Hans Almagtshaand.*

*Og Fromhed, Retsind, Sandhed, Dyd og Ære
Blev Aandens Pryd i deres Kjæres Kreds,
De vilde atter deres Børn kun lære
Hvad der er ædelt, godt, - de er' tilfreds.
Du seer jo hist omkring den kjære Gamle
En talrig flok med barnlig Sind og Hu,
Med fryd'fuldt Smil omkring ham glad
sig samle.
Det milde Blik opløftet fromt til Gud.*

*Men ikke blot blandt Slægt og Børneskare
Du ædle Gubbe har Dig Minde sat,*

*Ved bramfrit Virken, mod al Sorg og Fare
Du rakte Skolens Børn den bedste Skat.
I Herrens Ord, som Du med kærlig Iver
Indprentet dybt i Barnets aabne Sind,
At stadig Troen Støtten maatte blive
At lede det paa Himmelvejen ind.*

*Dog ogsaa anden Idræt har Du øvet,
Du øved Aandens Kraft til Livets Gavn,
For at den Unges Sjæl ej maatte sløvet
Og dorsk beklage nyttig Kundskabs Savn.
En varmfølt Tak Dig derfor alle bringe
Af Hjertens Grund paa denne Hædersdag,
Ja, det skal højt og frit fra Læben klinge:
"Hav Tak, o Lærer, for dit Hjertelag!"*

*Nu sidder Du med Retsinds-Kronen prydet
Med Alderdommens ædle Mindetegn,
De hvide Haar, - hvad godt Du os har ydet
I mange Aar og gavnet i vor Egn.
Ved Raad og Daad, af os skal aldrig glemmes
Men vi vil mindes det til sene Tid,
Gid alt hvad Godt, Du vil, endvid're fremmes,
Indtil Din Virksomhed er her forbi.*

*De Dage, som for ham endnu tilbage
Blandt sine Kjære er i denne Kreds,
Lad Herren uden Sorg for ham hendrage,
Gjør Du ham rig i Dig og veltilfreds,
Naar Du ved Dødens Engel ham vil byde,
At han nedlægge skal sin Vandrestav,
Lad Himlens Klokker yndigt for ham lyde
Og Takkens Taarer væde mildt hans Grav!*

Notits Helsingør Dagblad d. 1. sept. 1873:

50 aarigt Jubilæum. I dag højtideligholder Skolelærer J.H. Bendixsen i Daugløkke sit 50 aarige Jubilæum som Skolelærer og vil i den Anledning modtage flere Vidnesbyrd om Hengivenhed og Paaskjønnelse af hans Lærer-Virksomhed; saaledes vil bl.a. hans Sognefolk skjænke ham et smukt Møblement.

Bendixen, der er 71 Aar gl., har været Skolelærer i Daugløkke i ca. 40 aar.

I juni 1877 optræder den gamle lærers skrift for sidste gang i embedsbogen. Han bliver pensioneret og flytter til København, hvor han kommer til at bo i Krusemyntegade nr. 5.

Her dør han den 6.07.1878 af alderdom, og den 14.07.1878 bliver han begravet ved siden af sin kone på Asminderød Kirkegård.

Gravstedet findes ikke mere, idet det ved en omlægning af kirkegården er blevet til en gangsti.

Johannes Henrich Bendixsen blev 76 år gammel, og var skolelærer i knap 54 år.

Annie Thygesen Andersen

En Kroermænd og hans søn

Om slægten Hammer på Asminderød kro, deres bedrifter mod englænderne i 1807 og Steen Steensen Blichers digt herom.

I 1727 døde kromand Ole Matzen på Asminderød kro. Enken, der hed Boel Hansdatter, giftede sig kort efter i 1728 med Henrik Nielsen,

der skulle på en gård eller her på en kro være to til at bestride de daglige gøremål. Trods Boels rimelig høje alder, fik de i 1731 en datter Gundel, og hermed blev Boel stammomder til slægten Hammer. Gundel gifter sig i 1747 med den Asminderød smed Peter Stephansen, han er 61 og hun 16 år.

Huset Bagerstræde nr. 6 hvor Fritz Hammers far Johannes Christian Hammer blev født i 1754 (SAVE)

Sejer, hun var 38 og han 23 år. Vi ser her et mønster, der var ganske almindeligt på den tid, en ældre enke eller enkemand finder sig en yngre „mage“, nok ikke altid af kærlighed, men af fornuftsgrunde,

To år efter, d. 28 maj 1749, var der storbrand i det lille samfund omkring kro og kirke. Branden opstod hos smeden Peter Stephansen, hvis hus lå op til kroen. Foruden smedehuset brændte kroen. Der var stærk

blæst den dag, og fra kroen sprang ilden over gaden, her brændte en del af husene langs med gadekæret og den bagved liggende gård, Ravnsbjerggården – gården udflyttes ved udskiftningen i 1786. Ifølge brandprotokollen brændte i alt 13 huse foruden kroen og gården.

Branden var en katastrofe for det lille samfund. Smeden Peter Stephansen flyttede op til Fredensborg, hvor han døde et år senere. Efter endt sørgetid giftede hans unge enke Gundel sig med en anden smed, Andreas Hammer. De købte i 1754 huset Bagerstræde nr. 6 bygget 1734 af materialkusk ved slottet, Jonas Johansen. Det er et af Fredensborgs ældste og mest velbevarede huse. I huset fødtes i 1754 Johannes Christian Hammer.

Kroen i Asminderød blev hurtigt genopført, og det ser ud som om det gik godt, måske fordi der stadig var kunder at hente fra Fredensborg på trods af, at byen på det tidspunkt havde fået sine egne beværtninger.

Kromanden Henrik Sejer døde i 1757. Boel overlevede ham, og hun satte nu en datter af første ægteskab, Johanne Marie Olufsdatter, og svigersønnen Peder Raadvig ind som kroværter. Da han døde i 1776, overtog Johannes Christian Hammer kroen, han fik bevilling i 1779, den indeholdt, som det var meget almindeligt på de tider, mange klausuler, blandt andet må han ikke selv brænde brændevin eller brygge øl, da kroen ikke er Kgl. privilegeret. Han må kun beværte rejsende, altså

ikke skænke for byens beboere. Under de betingelser har det nok været svært at være kromand, men klausulerne er nok ikke blevet overholdt?

Johannes Hammer var en driftig mand, han ejede med kroen et stykke jord i Grønholt Enghave, det mageskiftede han med et vænge i Asminderød, vænget får navnet Hammers Vænge, det lå for enden af den senere efter ham opkaldte Hammersvej. Han blev også forpagter af vejbommen ved Hesselrød på den nye Kongevej mellem Rudersdal over Hørsholm til Fredensborg. Vejen var blevet anlagt af den franske vejingeniør Jean Marmillod mellem 1764 og 1775.

En forordning om betaling af bompenge kom i 1786, så Johannes Hammer har sikkert været den første forpagter. Bompengene var en vejskat og skulle afleveres til Finanskassen, men der er nok blevet nogle procenter til forpagteren. I 1808 købte han en af gårdene i byen, Damgården, den lå hvor i dag brugsforeningen ligger. Men mest bliver Hammer kendt for sin deltagelse i krigen mod englænderne i august 1807.

Efter at englænderne havde angrebet København 2. april 1801 – Slaget på Reden – var mange bange for, at et nyt angreb ville finde sted. Kromand Johannes Hammer opfordrede derfor bønderne i Asminderød til skydeøvelser, så man kunne være rede, hvis Engelskmanden igen skulle finde på at komme. I disse skydeøvelser deltog også kro-

Maleri: En Livjæger rammer en engelsk officer til hest. Dansk Folkeblad 10. juni 1842. (LHA)

mandens unge søn, Frederik Abel Hammer, han var født 13. september 1792. Der fortælles, at Fritz, som han kaldtes, kunne skyde en spurv ned fra en gren. Nu viste han sin kunnen over for bønderne, der nok har beundret den unge knøs.

I august 1807 kom englænderne for at beslaglægge den danske flåde, så den ikke faldt i hænderne på den franske kejser Napoleon. Den engelske flåde ankrede op ud for Helsingør i et par dage for at proviantere. De blev vel modtaget i byen, da beboerne ikke anede den rette sammenhæng, man var jo vant til at modtage mange nationaliteter på grund af Øresundstolden.

Johannes Hammer fulgte nøje

med i, hvad der skete, og sammen med Fritz red han til Helsingør for at følge udviklingen. Da englænderne efter et par dage sejlede ned gennem Øresund, fulgte de to med til hest inde på land. Da de blev klar over, at tropperne ville gå i land ud for Vedbæk, red de tilbage til Asminderød og meddelte, at de ville tage til København for at deltage i byens forsvar og opfordrede andre til at gøre det samme.

I København meldte far og søn sig til Herregårdsskytterne, der under anførelse af Kammerherre Krog gjorde flere udfald mod englænderne for at forhindre dem i at komme for nær til voldene.

Det første udfald skete gennem

Østerport. Da de var kommet udenfor byen, lå de længe og ventede på at få lov til at rykke frem mod fjenden, da endelig ordren kom, blev englænderne drevet tilbage til Vibenshus, hvor en heftig skydning satte i gang.

Her fortælles, at Fritz Hammer, der var med i forreste række, pludselig faldt tilbage i den grøft, han var ved at kravle op af. Faderen kom hurtigt til og spurgte ængsteligt, om der var sket noget. Drengen var til faderens beroligelse ikke blevet såret, men en engelsk kugle havde ramt krudtpanden på hans riffel, så den var ubrugelig.

Illustration til drengebogen „En helt fra 1807“ udgivet i 1921. (LHA)

Fritz fik nu ordre til at løbe tilbage til Christiansborg for at hente en ny riffel. På Kongens Nytorv

mødte han en et regiment af Landeværnet, der netop var stillet op til eksercits. Den kommanderende general kendte den unge Hammer, og drengen blev nu stillet op foran de mange soldater, og alle fik nu at vide, at når en 15 års dreng frivilligt kunne gå i kampen for fædrelandet, „*Hvor meget må I da ikke være klar til det, I som stride for Kone og Børn*“.

Fem udfald blev det til mod englænderne, og hver gang udmærkede Fritz sig ved sin tapperhed og skydevne. Ved et af udfaldene blev Johannes Hammer såret, men han bad sin søn om at fortsætte i kampen, medens han selv blev bragt til sår-lægen og senere på Frederiks hospital.

Da Frits en dag besøgte sin far, ville han sætte sønnens mod på prøve. I manges påhør forsøgte han at overtale Fritz til ikke mere at deltage i kampene, når han ikke kunne være sammen med ham.

„*Hør nu Fritz, jeg ved, at der forestaar Eder en slem Tur endnu; Kunde du ikke have Lyst at blive tilbage; thi du er min eneste Søn, og jeg ønsker ikke at du gaar ud, naar jeg ikke er med dig. Du kunde jo melde dig syg. Fritz svarede uden Betænkning, nej, det kan jeg ikke gøre, nu at trække mig ville være en Skam. Med Taarefyldte Øjne, trykkede Faderen Sønnens Haand, idet han sagde: Farvel! Gaa med Gud*“.

Det femte og sidste udfald skete fra Kastellet mod Classens have på Østerbro. Som det skete hver gang, måtte de danske tropper trække sig

*Frederik Abel (Fritz)
Hammer 1792-1877.
(LHA)*

tilbage på grund af englænderens langt større styrke.

Under tilbagetrækningen lagde herregårdsskytternes leder kammerherre Krog mærke til, at en højtstående engelsk officer red foran de engelske linier, og opmuntrede herved den ene efter den anden af de danske skytter til at skyde på ham. Afstanden var temmelig stor, så det lykkedes ingen at ramme ham. Da red kammerherre Krog hen til den unge Hammer og bad ham prøve:

„Jeg ved at De skyder godt; prøv, om De ikke kan pille os den frem-

mede Officer af Hesten“. Fritz lod sig ikke dette sige to gange, han lagde riflen til skulderen og med et velrettet skud, ramte han den engelske officer.

Efter at byen var blevet bombarderet, og danskerne havde overgivet sig, var kammerherre Krog til forhandling med den engelske kommandant general Baird. Han havde armen i bind og var den officer, der var blevet såret af Fritz Hammers kugle. I samtalens løb fik den engelske general at vide, at han, der havde ramt ham, var en dreng på

Gravsten over Elisabeth og Fritz Hammer på Asminderød kirkegård (LHA)

16 år, han ønskede da at se ham, „Thi det var et godt Skud replicerede den engelske Gentleman“.

Fritz Hammer blev hentet, men der blev nu ytret tvivl om hans skydefærdighed. „Hvis Generalen ønsker det kunne vi jo prøve hans Skydefærdighed; thi han har sin Riffel med. Dette Forslag modtog Generalen, og de gik derfor op paa Volden, hvor de paa et Træ festede et halvt Ark Papir, hvorpaa et Centrum var afsat, afmaalte herefter 200 Skridt og bad nu Hammer om at vise, hvad han dueede til som Skytte. Da Skuddet var gaaet af, gik de hen til Ski-

ven og fandt Kuglen siddende i Centrum“. Generalen forærede herefter Fritz Hammer to pistoler med sølvbeslag og med indlagt guld sammen med en pung med engelske dukater til minde om begivenheden. De to pistoler har siden fulgt slægten.

Johannes og Fritz Hammer drog efter krigen tilbage til Asminderød. I 1808 blev de begge udnævnt til Dannebrogsmænd af kongen Frederik VI.

Fritz Hammer kom til Feltjægerkorpset og senere i Guidekorpset, han ledsagede som sagkyndig flere

gange Frederik VI rundt i monarkiet.

Senere blev han efter ønske knyttet til forstvæsenet, blev inspektør og senere distriktskommissionær ved Esrum kanal. Kanalen var i begyndelsen af 1800 tallet blevet gravet for at fragte tømmer fra Grib skov til en udskibningshavn ved Dronningmølle. I krigen mod hollænderne 1848 meldte Fritz Hammer sig igen som frivillig, men han måtte forlade krigen, da hans hustru Elisabeth Kirstine Lemvigh døde 8. februar 1849. De var blevet gift i 1820, sammen fik de 9 børn. Slægten er i dag meget talrig og bor i alle egne af landet.

Fritz Hammer arvede Asminde-rød kro i 1839, men i hans tid var kroen i perioder forpagtet ud, eller der var ingen krodraft. I 1860 overdrog han kroen til en søn, Harald Hammer, der kort efter solgte den, og herefter er kroen ude af slægten's eje. Fritz Hammer døde 10. september 1877.

At historien om Fritz Hammer er kendt, skyldes ikke mindst digteren Steen Steensen Blicher (1782-1848).

Blicher opholdt sig i København fra 1799, han studerede teologi og fik sin embedseksamen i 1810. Han opholdt sig således i byen både under Slaget på Reden og under englændernes angreb og efterfølgende bombardement i 1807. Begge begivenheder har han brugt i sit forfatterskab. Således skrev han i 1832 en vise på dialekt „Slauet ved Kjøbenhavn“, senere omskrevet og

optaget i „E Bindstouw“ i 1842.

I 1838 blev der for første gang holdt møde på Himmelbjerget. Steen Steensen Blicher var i nogle år med ved disse møder. Ved mødet i 1841 var han hovedtaler, og holdt da en opflammende tale om begivenhederne i København 1807. Han sluttede da med følgende: „*En ægte Dannemand derude i Kulsvier-egnen*“, der sammen med sin søn „*gjorde mangel en Engelskmand kold om Hjertet, kan I troe. Seer i den Begivenhed, denne danske Daad, den staar endnu lyslevende for mig, og da jeg aldrig selv har kunnet komme til at gøre noget, da har jeg maattet lade mig nøje med at snakke og synge om, hvad andre gjør, og har jeg da lavet en Vise om det, og da ikke mange af jer kjender den, vil jeg nu sige frem det bedste jeg kan*“. Blicher fremsiger herfter visen:

En Kroermænd og hans Søn

*De Bønder de sidder saa tykt over Bord
Alt udi den Skjænkestue
De tale saa mangel et Rædselsord,
Om Fjender som Landet mon true*

*Den Kroermænd sidder i Kakkelvinskrog
Alt i sine dybeste Tanker.
Foran ham der see I en Trettenaars Pog,
Med Riffel i Armen han spanker.*

*Paa eengang springer den Kroermænd op,
Sin Riffel fra Bjælken han river;
Han kaster et Øje til Gjæsternes Trop:
„Nu nytter det ikke I bliver“.*

„Høifornemme Gjæster forsamle sig nu,
Og dem maa jeg hjælpe at bænke.
Der kommer saa mange at det er en Gru.
Thi maa jeg vel hjælpe at skjænke“

„Maa jeg være med?“ siger Knøsen saa glad,
mit Bly jeg i Pletten kan fæste:
Jeg træffer vel ogsaa den engelske Rad,
Ifald han os her vil gjæste“

Den gamle han smiler: „Nej hør mig engang,
Til Knægten! Jeg tror han faar Nykker.
Kommer du imod Fjenden, din Humlestang!
Han times alverdens Ulykker“

Den unge ham huer slet ikke det Ord,
Han tager saa smaat til at snøfte:
„For jeg er saa lille og du er saa stor,
du skulle dog holde dit Løfte“.

„Hm“ brummer den Gamle „Den Slubbert har ret
Grangiveligt, jeg det nu husker.“
„Naa kom saa, men se at du ej bliver træt,
og bagud som Mikkil du lusker!“

Saa gik de tilsammen da Fader og Søn:
„Lad være i Quinder at tude!
Her hjælper ej meer hverken Løn eller Bøn;
Vi har at bestille derude“.

Den første bestilling de Tvende nu fik,
Var Lundehuusvejen at feie.
Og kan I vist troe mig, det feiende gik,
Og Døden fik mange at Eie.

En Kugle vel nær til den Unge vel kom.
Paa Riffelen masede Panden.
Da siger den gamle: „Nu vender du om,
Og henter fra Byen en anden!“

Den Unge han beder saa inderligt „Fa ´er!
Aa lad mig dog see det tilende!“

Hvis hjem jeg fra Jagten nu Veien taér,
De andre vil troe jeg vil rende“.

Den gamle han siger: „du holder din Kjæft!
Paa Timen du gør som jeg siger!“
Den Unge han knuger sit Bøsseskjæft,
En Taare i Øjet ham stiger.

Han lyder, hvorvel det var haardt ham imod,
Og grædende hjemad han trasker.
Han stamper helt vred med den lille Fod,
Ved at høre den Kugleregn Pladsker.

Men siden saa fulgtes de sammen Igjen,
Den Fader med Søn udi Feldten.
Uskadte de gik baade hjem og hen;
Tidt Døden gaar udenom Helten.

Og alle de ville nu se den Smaapog,
Som ingenting kunde forknytte.
Jeg troer, at de snakked i hver en Krog
Om den lille Herregaardsskytte

Men sidste Gang Fader med Søn var i Slag
Det Faeren gik som saamange;
Thi altid af Krig at gaa bort uden nag:
Det kan man ei heller forlange.

Den Gamle han taber med et sit Gevær,
Og Armen til Laaret han trykker:
„Jeg fik nok en Smøre paa Albuen her,
Men ellers er intet i Stykker“.

Og skotter han saa til sin Høvidsmand-
Gud ved han var det med ære;
Og vil jeg nu sige jer strax paa stand;
Han navnet von Kroghen mon bære.-

”Hr. Kammerherre! De seer nu, jeg vil
Komme snart til at krybe i Sengen.
Men skulde han der komme noget til-
Og jeg være borte fra Drengen -.”

*„Gaa du ikkun hjem med din snilde Søn“.
Den Høvidsmand monne bebude.
Da siger den unge: „Jeg haver en Bøn,
Maa jeg bie til Spillet er ude?“*

*Den Gamle han smilte, og listelig stak
Den saarede Arm udi Barmen:
„Jeg ogsaa foruden al videre Snak
vil tøve og see paa Alarmen“.*

*Men stop lidt! Her er jo et væsentlig Savn,
Hvorover jeg rigtig mig skammer.
Saa hør da! Vi gjorde et Rim paa hans navn
„Hr. Hammer hans Kugle den rammer“.*

*Slet ikke jeg veed, hvor hans Grav de har lagt;
Langt mindre, hvordan de den smykke.
Men dette jeg veed er: hvad her jeg har sagt,
Er Sandhed, som ingen skal rykke.*

*Og dette jeg veed, at var alle som han,
Ad hele verden vi blæste;
Og kom her end Fjender, som Sand i Strand,
Dem alle vi Liigtexten læste.*

*Og dette jeg veed: at hvad blive skal
God Krog skal tidligen krøge;
Og hvo der siden vil staae for Skrald,
Som Dreng han med Døden maa spøge.*

Efter digtet, der gjorde et stærkt
indtryk på mødets deltagere, hen-

vendte Blicher sig til Fritz Hammer, der var til stede. Blicher roste ham for indsatsen, og han blev hyl-
det med taktfaste klapsalver. Referatet af mødet, som det er skildret her, stod at læse i avisen „Fædre-
landet“ d. 12. august 1841.

Himmelbjerget var kun et af mange steder, hvor der blev holdt møder. I Nordsjælland er Egebæks-
vang og Fruerbjerg i Grib skov kendt for disse møder. Mange gange udviklede det sig til folkefester med optræden af skuespillere. Møderne fortsatte i resten af 1800 tallet, ja, helt frem til efter 2. verdenskrig. Ved møderne blev der mange gange fortalt om bedrifter fra Danmarks „skæbnestunder“. Således var møderne med til at fremhæve det nationale.

Bent Skov Larsen

Kilder og litteratur

*Læg fra Lokalhistorisk arkiv
Niels Stenfeldt: Asminderød og
Grønholt sogne i gamle dage 1925
Hans Povlsen: „Steen Steensen
Blicher“ 1963*

En politibetjents oplevelser under besættelsen

I september 1944 var 90 unge politi-folk under uddannelse på Krogerup, da tyskerne den 19. september angreb stedet med 200 svært bevæbnede soldater. 70 politibetjente blev taget til fange, kun 20 slap fri. Her fortæller én, der slap fri, Svend Aage Olesen, Dragør, om den dramatiske hændelse og de efterfølgende måneder frem til 5. maj 1945.

Svend Aage Olesen er født i Astrup i Vendsyssel 11. juli 1921. Efter 7 års skolegang tjente han på forskellige gårde på sin hjemegn indtil maj 1940. Han fik da plads på en større gård på Stevns og begyndte her i det små at få kontakt til modstandsbevægelsen. I 1943 blev han indkaldt til Livgarden, men det stoppede brat den 29. august 1943. Han søgte herefter ind til politiet og fik igen kontakt med modstandsbevægelsen. Efter besættelsen fortsatte Svend Aage Olesen i politiet til 1948. Han fik herefter ansættelse ved De danske spritfabrikker til 1986, hvor han gik på pension.

Dramatik på Krogerup

Medens jeg – i sommeren 1944 – gjorde tjeneste på Roskilde politistation, modtog jeg besked om at møde til fortsat uddannelse på Krogerup. Ved ankomsten til Krogerup blev jeg – trods uddannet landmand – udset til at være på kontoret. Det var jeg godt tilfreds med, fordi jeg så blev fri for den kedeligste del af uddannelsen.

I Humlebæk fik jeg noget af en ønsketilværelse. Vi var 90 elever, der var delt op i 3 delinger med delingsfører og gruppefører. Ud over den politimæssige uddannelse fik vi også nogen militæruddannelse – begge dele med henblik på den længe ventede fred i Europa. Vi skulle

medvirke til at holde ro og orden, og hvis det blev nødvendigt være med til at nedkæmpe en eventuel tysk modstand i en overgangsfase ved den ventede kapitulation.

I øvrigt blev vi meget populære i Humlebæk, når vi i en deling på 30 mand marcherede gennem byen syngende danske sange for fuld styrke! Det medførte ofte, at vi blev inviteret indenfor i en af de store villaer, der lå ved Strandvejen, her blev vi budt på øl og vand og mærkeligt nok også gode cigaretter, der ikke var til at få i forretninger.

På den måde var vores tilstedeværelse en grov provokation mod tyskerne, og det undrer mig stadig, at de ikke greb ind. Med vores ad-

Nogle personer fra Søholmgruppen foran Krogerup i foråret 1945

færd har vi sikkert også medvirket til det, der skete den 19. september 1944.

Der gik allerede nu rygter om, at politiet var en torn i øjet på tyskerne, og der var planer om at „nedlægge“ politiet landet over. Mange tog disse rygter alvorligt, hvordan skulle landet fungere uden politi? Der skulle da heller ikke megen fantasi til at forestille sig, at det måtte blive det rene anarki. Det skulle senere vise sig, at navnlig for de politifolk, der ikke troede på rygterne, fik det alvorlige følger.

„Likvidering“ af det danske politi

Den 19. september 1944 fik jeg besked om, at jeg kun skulle være på kontoret ca. 1 time og derefter med 1. deling på en vigtig øvelse kl. 10.30.

Dagen før var rygterne om tyskeres planer med at fjerne det danske politi blevet forstærket. Alligevel var der stadig mange, der ikke troede på det. Vi forlod Krogerup, og ved kirken drejede vi til højre mod København. Vi var 30 mand og en delingsfører til fods i fuld mundering. Selv var jeg hellere blevet hjemme på kontoret, hvor jeg skulle have tjenesteplaner m.m. klar til næste dag. Det var også anstrengende med disse øvelser, som nok var nødvendige, men som vi var usikre på, om vi nogensinde ville få brug for.

Nu var vi på vej. Stemningen var ikke alt for god, men det plejede at hjælpe, når vi kom ned i byen, hvor vi fik gang i sangstemmerne. Så vidt kom vi aldrig den dag, og jeg kunne glemme alt om kontor og

tjenesteplaner. Vi befandt os nu på Strandvejen ud for det sted, hvor kunstmuseet Louisiana senere blev opført. Pludselig hørte vi kommandoråb og larm 2-300 meter bag os. Delingsføreren kommanderede holdt, og vi så nu et par hundrede stærkt bevæbnede tyske soldater løbe over vejen fra Humlebæk havn mod Krogerup. Vi frygtede, at de skulle have set os, ligesom vi også tænkte på de 30 kolleger, der befandt sig på Krogerup i vagt, beredskab og undervisning. Ud over råben og skrigen hørtes der intet.

Flugten fra tyskerne

Delingsførerens første ordre, efter vi var standset, var, at vi skulle sprede os hurtigst muligt. Jeg så flere tage hjelmen af og gå langsomt videre mod Humlebæk. Nogle tog det lidt for roligt og grinede, medens andre tydeligt var bange og ikke vidste, hvad de skulle gøre. Hvad der mere skete, og hvor delingsføreren og de andre blev af, ved jeg ikke. Jeg valgte at springe over den dybe grøft og ind i skoven, der ganske vist stødte op mod Krogerup. Godt gemt i en anden grøft kunne jeg se, at der endnu ikke var tyske soldater i skoven. Længere bag mig var der endnu et par kolleger, der skjulte sig.

Jeg kendte området ret godt og mente, at grøften jeg lå i førte op til et vandhul ved Humlebæk station. Min plan var at nå dette vandhul, og så på stationen skjule mig og eventuelt komme med toget, bare til næste station. „Maveturen“ til

vandhullet tog lidt tid, men heldigvis kunne jeg skjule mig nogenlunde.

På et tidspunkt havde jeg hørt luftalarmen og blev i tvivl om, at der i det hele taget kom tog. Noget tydede dog på, at et tog var undervejs, for der holdt et par hestevogne, der sikkert ventede på rejsende. Undervejs havde jeg gemt min hjelm og uniformsjakke i grøften, men med de lange støvler og sorte benklæder kunne det ikke skjules, hvad jeg var.

Da jeg havde ligget lidt, fik jeg en kedelig overraskelse. To maskinpistolbevæbnede tyske soldater gik vagt ved stationen. Jeg så også, at der på stationen var en dør i en kælderhals, og da der kom en person ud derfra, var beslutningen taget. Her var et godt skjulested! Da soldaterne forsvandt om bag stationen, nåede jeg uset ned i kælderen. Fra kældervinduerne kunne jeg nu følge tyskernes bevægelser og samtidig holde øje med hestevognene. Lidt senere kom der to kolleger, de havde fået samme ide, det viste sig senere, at de havde set, hvor jeg forsvandt hen.

Med de to bevæbnede soldater udenfor, følte vi os ikke ligefrem trygge. Jeg var fast besluttet på at komme med et af køretøjerne, men de andre to syntes ikke, det var nogen god ide. Da hestekøretøjerne gjorde klar til at køre, de havde åbenbart opgivet at vente på toget, løb jeg op af kælderen sprang op på vognen og satte kusen ind i situationen. Han var venlig stemt og fik

På besøg i en privat have i Humlebæk

hurtigt fart på hestene. Dog var han noget skræmt, for da vi kom på den anden side af en nærliggende viadukt, bad han mig stå af, men nu var der også åbent land med hegn og hække, der gav mulighed for at komme i skjul. Siddende her, følte jeg mig nogenlunde i sikkerhed, jeg så også længere væk nogle personer, der var på vej ned til nærliggende gårde. Da de ikke kom tilbage, gik jeg så godt skjult som muligt ned på gården, hvor der nu var tre kolleger.

Gårdejeren var meget venlig. Via telefon blev vi underrettet om situationens alvor. Af de 90 politibetjente og overordnede, var vi mindre end 20, der endnu ikke var taget til fange. 2. deling på 30 mand

blev taget på Krogerup, og yderligere 30 mand kom hjem over middag med bus og kørte lige i favnen på tyskerne, der nu havde overtaget Krogerup. 10-12 fra min deling blev anholdt i Humlebæk på gaden, fordi de negligerede situationen. Havde de vidst, at politiet ikke alene blev afvæbnet, men også nogle dage senere blev ført til koncentrationslejr i Tyskland, havde de uden tvivl søgt at skjule sig.

Hen under aften fik vi at vide, at tyskerne stadig eftersøgte os, der endnu ikke var blevet taget. Det gjorde den ellers venlige gårdejer urolig, og da mørket faldt på, gik jeg over markerne til en anden gård. Her blev jeg også venligt modtaget, fik noget at spise og lånte et par

gamle bukser, der både var for vide og korte! Senere dukkede to andre op fra min gruppe. Der var flere, der ville hjælpe os. Per telefon kom der meddelelse om, at et tysk køretøj var set køre rundt på egnen. Så vi måtte en tur ud i det nærliggende krat, inden vi blev gemt godt af vejen på høloftet, her sov vi godt hele natten.

Næste dag drøftede vi, hvad vi skulle gøre. Der var stadig tysk aktivitet i området, så vi besluttede at blive. Tredje dag fik jeg oplyst, at en lastbil skulle til København. Noget måtte ske. Ud over lidt penge, havde jeg ingen af min ejendele – kun det jeg gik og stod i. Mine personlige ejendele var jo på politiskolen, og dem så jeg aldrig senere. Jeg trillede så i den generatordrevne lastbil til København i håb om, at vi ikke blev standset af tyskerne. Det ville være yderst uheldigt, da jeg kun havde min politilegitimation.

I København opsøgte jeg min kusine, der var i huset hos en advokatfamilie, de var flygtet til Sverige, fordi de var jøder. Da jeg ringede på døren, gjorde hun store øjne, da hun så mig i det kluns. Det var godt at være blandt venner og i nogenlunde sikkerhed. Det første, jeg bad om, var et bad. I tre dage var jeg kun blevet nødtørftigt vasket og havde sovet i det samme tøj. Da jeg havde været i bad, fik jeg at vide, at hun havde fået besked om, at hvis nogen i nød skulle henvende sig, skulle hun hjælpe.

Heldigvis var en af de flygtede af min størrelse, så jeg kunne nu vælge

rent undertøj, skjorte, habit og en let frakke! Aldrig har jeg været bedre ekviperet end den dag. Nu gjaldt det et falsk legitimationskort.

Gennem venner i Humlebæk vidste jeg, hvem jeg skulle henvende mig til. Jeg fik kontakt med vores delingsfører og fik nu en adresse i Hellerup. Her fik jeg oplyst, at jeg kunne henvende mig på folkeregisteret i København på et bestemt tidspunkt. Med et kodeord hos en navngiven fuldmægtig, fik jeg mit nye legitimationskort. Inden jeg nåede at skrive under, ringede telefonen imidlertid. Det var en advarsel om, at tyskerne var på vej. Hurtigt løb jeg ned ad den anviste bagtrappe og ind til naboejendommen. Så var det bare om at gå stille og roligt og lade som ingenting. Puha'!

Nu gik turen tilbage til Humlebæk, her fik jeg mange praktiske ting på plads, så som bolig og økonomi. Heldigvis kunne vi hæve vores løn i banken, evt. på fuldmagt.

Tiden „under jorden“

Under flugten den 19. september havde vi mistet kontakten med flere kolleger. Nu var problemet, hvordan vi skulle finde dem. Nogle kunne vi huske hjemstedet på, men da vi skulle være forsigtige med ikke at afsløre både identitet og ny bolig, kunne de ikke efterlyses på normal vis. Det endte med, at jeg blev pålagt at finde mindst 4-5 af dem.

Forsøg på kontakt via telefon viste sig håbløst. Jeg fik så penge til en uges søgning på Sjælland. De var alle meget motiverede, ikke

mindst på grund tyskernes overfald på det danske politi. En dag, der vil blive stående som den værste dag i politiets historie.

Man frygtede meget, hvordan tilstandene ville udvikle sig med de lokale vagtværn, der blev oprettet landet over. Medlemmerne af vagtværnene måtte ikke bære uniform eller våben og var kun udstyret med et armbind.

Også i Humlebæk var der et vagtværn. Det skulle senere vise sig at blive min redning! Politigruppens opgave skulle fortrinsvis være af en art, hvor man kunne udnytte den politimæssige uddannelse og fortrolighed med våben til assistance ved

våbenedkastningerne ved Karlebo. Hvem der var i den civile gruppe, vi skulle samarbejde med, vidste vi ikke, men da jeg blev tildelt opgaven som kurér, fik jeg et kodenavn til én i gruppen.

Lederen af vagtværnet var også på vores side, det udnyttede vi blandt andet ved en aktion på Vesterbro, hvor vi skulle finde en person, der var til stor fare for modstandsfolkene på egnen. Hvis vi kunne finde ham på de oplysninger, vi havde, skulle han uskadeliggøres af en anden gruppe, hvilket var ensbetydende med likvidering.

Efter en grundig planlægning af turen til København sammen med lederen af vagtværnet, blev vi fire mand udstyret med vagtværnets armbind og registreret med vore navne. Vor faktiske opgave lød fra vagtværnets side på „Eftersøgning af en person, der har begået tyveri i flere huse i Humlebæk“. Alt dette for at undgå at blive taget af tyskernes danske håndlangere, Hipo'erne, der med deres sorte uniformer var frygtet for voldsom adfærd. De gik ikke af vejen for at bruge tortur for at få folk til at tale.

Turen foregik i en bil, der ikke var alt for driftsikker. Først skulle vi tale med en portier på et mindre hotel ved Halmtorvet. Han påstod hårdnakket, at omtalte person var rejst, og selv om vi pressede ham til det yderste, måtte vi indse, at han var væk.

På vej til en anden mulighed gik det galt. Vi var dårlig nok kommet rundt om hjørnet af gaden ud mod

Forfatteren på vagt foran Hvilehjemmet d. 5. maj

Halmtorvet, før vi blev standset af en hipopatrulje. Vi blev bryskt kommanderet ud af bilen. I en sådan situation skal man huske, at der kun var få biler på gaden, og de der var, ville altid vække opmærksomhed.

Vor forklaring om tilhørsforholdet til vagtværnet i Humlebæk, troede de ikke på. Vi blev lidt urolige for den opståede situation og så os allerede på vej til Frøslevlejren eller en tysk koncentrationslejr, hvis de opdagede vores identitet. Da vi brokkede os over at blive opholdt i et lovligt ærinde, blev vi kørt til stationen for det københavnske vagtværn, som vi anmodede om at kontakte vagtværnet i Humlebæk. Vagtværnsfolkene anede nok, at der var noget galt, og med et sigende blik til os, ringede de til Humlebæk vagtværn, der kunne bekræfte og nøjagtig oplyse de fire navne overfor lederen af hipopatruljen. Det viste, hvor vigtigt det var at være godt dækket ind, hvis ikke vi var det, kunne det gå helt galt.

Vagtværnet i København havde ikke ringet tilbage til Humlebæk, fandt vi ud af, da hipoerne var forsvundet. Medens vi var lettede over, at alt var gået godt, var de i Humlebæk urolige, indtil de så os igen.

Valget om at bo i Humlebæk, kunne synes dårligt, fordi man aldrig kunne føle sig sikker på alle mennesker, der var stadig en del, der sympatiserede med tyskerne; men i Humlebæk var alle vore venner og bekendte parat til at hjælpe. En velhavende fabrikant var så ge-

nerøs at stille sin sommerbolig til rådighed, hvor vi var tre, der boede en tid. Vi havde alle fået et legitimt „job“. To solgte bøger, og selv havde jeg fået „kontrakt“ med et kartoffelfirma for læggekartofler, det var netop sæson!

Hvor vi end færdedes, havde vi vore „forretningspapirer“ med, så vi kunne legitimere os, hvis vi skulle være uheldige at rende ind i en af tyskernes mange razziaer. I oktober, november og december havde flere af os gennem et firma fået billige julekort, som vi solgte ved dørene, hvis der var personer, vi gerne ville ind og tale nærmere med.

Mange fødevarer var efterhånden stærkt rationeret; men da en af os var forlovet med en slagterdatter og en anden kom fra en gård, der sendte gode „madpakker“, så klarede vi os ret godt.

For mit vedkommende gik tiden hurtigt. Et kontor i Helsingør var central for modstandsbevægelsen, og en læge i Hellerup var adressen i København. Herimellem foretog jeg mange ture, ofte med noget jeg ikke kendte indholdet af, småpakker der var mistænkelig tunge!

Med kystbanen rejste også mange tyske soldater, alle medbragte de store militærsække ofte fyldt med dansk tøj og fødevarer. Det var ikke et behageligt selskab at være i. Nogle gange anbragte jeg min store mappe i bagagenettet og gik så ud på gangen, hvorfra jeg kunne holde øje med den. Det var en stor lettelse hver gang, jeg stod af toget, uden der var sket noget. Jeg fore-

tog mange rejser mellem Helsingør - Humlebæk og Hellerup, men blev aldrig involveret i undersøgelser eller razziaer.

Den 19. september havde vi mistet vores gode cykler, men vi havde fået opsporet, at de fandtes på et lager på Helsingør havn, så ved et vellykket „kup“ hentede vi cyklerne for næsen af de tyske vagtposter.

Våbenmangel begrænsede mange grupperes effektivitet, så nedkastningen af våben i containere fra de engelske fly var af stor betydning, hvis modstandsbevægelsen skulle blive synlig og være med til afslutning af krigen. Første gang vi skulle medvirke ved en nedkastning ved Karlebo, fik vi kodeordet „Jørgen“ over den illegale radio fra England, udsendelser de fleste danskere hver dag lyttede til med hovedet inde i højtaleren.

Når det kendte lydsignal lød, efterfulgt med „Her er London...“, fattede alle håb. Her vidste man, at der kom nyheder, vi kunne stole på i modsætning til de tyske propagandaudsendelser.

For hver måned der gik, var det opmuntrende at erfare, at modstandsbevægelsen havde stor indflydelse, men det bragte også ofre. Flere af de mest aktive og fremtrædende modstandsfolk blev efterlyst af Gestapo. Nogle blev desværre fanget og anbragt i fængsel eller lejre. Nogle blev sendt til de tyske koncentrationslejre eller henrettet. Blev det for hedt, var der mulighed for at komme illegalt til Sverige, hvor danskerne blev godt modtaget.

I Humlebæk var det flere gange ved at gå galt for os, men vi slap med skrækken. Værre gik det i den civile gruppe, hvor en af de mest aktive, Gerhard Johansen, brutalt blev skudt ned ved Søholm ved en tysk razzia. (se årsskrift 1995 s. 5).

Den store aktion

Villaen Visborg i Helsingør – under besættelsen vandrerhjem – var Gestapos hovedkvarter i området. Enkelte modstandsfolk sad fængslet her, men det, der generede os mest, var de kartoteker, de havde med navne på eftersøgte modstandsfolk. Det blev drøftet, hvordan man kunne angribe og ødelægge bygningerne, men det var næsten håbløst med de midler, vi havde, da bygningen var solidt armeret med pigtråd og godt bevogtet.

Da situationen stadig blev forværret, var det et stort ønske at få englænderne til at bombe bygningen. Et vel tilrettelagt angreb kunne uden tvivl udslette alt, men man kunne jo ikke vide, hvor godt et angreb ville lykkes. Til sidst blev det åbenbart for hele gruppen, der nu talte 12-15 mand, at bombningen ville finde sted.

Planen gik ud på, at vi skulle vente på et bestemt kodeord i radioen i et lokale i nærheden af Visborg, så vi hurtigt kunne nå frem, når bombningen havde fundet sted. Når vi så i en bestemt orden var nået frem, skulle vi med medbragte trådsakse klippe trådhegnet over. Vi var alle bevæbnede med pistoler eller maskinpistoler, så vi kunne

nedkæmpe eventuel modstand. Her-
efter skulle vi sikre os, at de vigtige
kartoteker var blevet ødelagt.

I fantasien forestillede vi os alle
mulige situationer, og vi var ner-
vøse og bange. Blev den planlagte
bombning effektiv, ville der hver-
ken være hus eller kartotek tilbage,
men det kunne jo tænkes, at der
ville være bevæbnede tyske solda-
ter, eller andre ville komme til. Vi
håbede dog på stor forvirring blandt
tyskerne under og efter angrebet.
Selv om vi var en lille gruppe i for-
hold til tyskerne, var vi fortrøst-
ningsfulde og stærkt motiverede til
at løse opgaven.

Endelig kom dagen, og vi mødtes
i lokalet og afventede angrebet fra
de engelske fly. Der blev ikke talt
meget, alle var klar over situation-
ens alvor. For en af os blev det for
meget, han bad sig fritaget, og selv
om det var uheldigt, blev han ikke
presset, og han begav sig til nogle
bkendte i Helsingør. Resten af os
ventede fortsat og blev mere og mere
urolige. Signalet til angreb var luft-
alarmen, men det kom aldrig, og
vores leder kunne kort efter med-
dele, at vejret var så dårligt, at an-
grebet sikkert ikke ville blive gen-
nemført.

Vi var både lettede og skuffede,
men fik senere at vide, at den egent-
lige årsag til, at angrebet skulle
finde sted netop denne dato, var, at
mange gestapoledere var forsamlet
på Visborg den dag. Vi fik også op-
lyst, at en tilsvarende aktion ikke
ville finde sted foreløbigt.

Nu blev det så hverdag igen med

forskellige opgaver og planer. Vi var
meget bekymrede for dem af os, der
var i koncentrationslejre i Tyskland,
da vi vidste, at mange af lejrene var
rene udryddelseslejre; men vi hå-
bede da, at de rygte, der fortalte,
at lejrene for det danske politi var
til at overleve i, talte sandt, ikke
mindst på grund af Røde Kors-pak-
kerne.

En af de personer, jeg satte me-
get højt i den civile gruppe i Hum-
lebæk, var „Den grå dame“. Hun
havde en vis evne til at virke ano-
nym, ja nærmest usynlig, men de af
os, der kendte hende var ikke for-
bavset over at møde hende forskel-
lige sære steder i Humlebæk, hvor
vi kendte hendes gang.

Pludselig blev tanken om at flytte
meget aktuel. „Den grå dame“ med-
delte mig en dag, at hun var be-
kendt med, at en formodet stikker
vidste, at jeg var politibetjent. Der-
for gik jeg omgående i gang med at
finde ny bopæl. Det var ikke nemt,
men det lykkedes. En lille lystgård
i Aalsgaarde viste sig at være ube-
boet, og her fik jeg lov til at flytte
ind. Et meget ideelt sted, med gode
gemmesteder og et godt mødested.

Turene med toget blev færre, vel
nok fordi organisationen nu var helt
udbygget og krigens afslutning nær-
mede sig. Der var nu længere mel-
lem mine nærmeste kolleger i Hum-
lebæk og min nye bopæl, men sam-
arbejdet fungerede godt.

Kapitulationen 5. maj 1945

Nogle dage før kapitulationen tog
jeg via kontoret i Helsingør til Hum-

lebæk, hvor jeg blev hilst velkommen. To af de andre i gruppen havde fået nys om en adresse ude på landet sydvest for Humlebæk, hvor der skulle være et mindre våbenlager.

Næste dag, det var den 4. maj, besluttede vi at gennemføre en lille aktion, som vi vidste nok ville blive en af de sidste. Vi – 3 mand – bevæbnet med pistoler gjorde turen på cykel ad stille landeveje. Ved ankomsten til adressen så der meget fredeligt ud. En af os gik ind i huset, medens de to andre holdt sig skjult. Da der tilsyneladende ingen var hjemme, gik vi rundt om huset, men fandt ingen, og da jeg tog i døren stod den åben! Selv om vi var lidt usikre, vovede vi os ind, forbedret på at blive overrasket.

Huset var forladt, men vi fandt desværre ikke noget våbenlager. Jeg fandt dog en tjekkisk pistol i en skrivebordsskuffe, den pistol fulgte mig til jeg forlod politiet i 1948. Herefter begav vi os hjem. Da vi passerede et hus ved vejen, kom beboerne løbende ud, standsede os og råbte vildt og ubehersket: „Tykerne har kapituleret, de har kapituleret“! Vi blev selvfølgelig overraskede og glade, selv om vi ikke havde forventet at modtage budskabet på den måde.

Mest overraskede blev vi nok, da de sagde: „Så kan I godt tage våbenene frem!“. Her gik vi og troede, at vi lignede alle de andre! Vi måtte så indrømme vort ærinde og identitet, hvad vi heller ikke var betænkelige ved, som situationen var nu. Vi blev straks inviteret indenfor. På

bordet stod der rigtig tobak, god vin og spiritus, som havde været en mangelvare i mange år. Dog var der i alle danske hjem gemt nogle af de sjældne varer for at fejre befrielsen, som alle håbede og troede ville komme. Der blev nu skålet og drukket en times tid i en stemning som ikke kan beskrives. Så steg vi på cyklerne igen og begav os mod Humlebæk. Under turen var vi både stille og opstemte. Tankerne gik i mange retninger, mest til dem der ikke kom til at opleve befrielsen fra nazismens onde svøbe; men også tanken om, hvad fremtiden ville bringe, og så en åbenlys taknemlighed for, at det blev englænderne og ikke russerne, der kom som befrierne.

Den nyvundne frihed syntes vi godt, vi kunne nyde nu. Ingen risiko for at blive taget til fange og ingen tanker om hvilken vej, der var den sikreste. Vi valgte turen hjem over Rungsted, hvor vi hurtigt blev vækket af vore flakkende tanker om den nye situation. Jo, det var rigtigt! Vi hørte skyderi, tilsyneladende fra riffel og maskinpistoler. Godt, vi var på vej ud af byen. Hurtigt blev vi klar over, at vi var tættere på, end vi troede. Kuglerne hvislede gennem træerne over os! Uden at veksle et ord lod vi os omgående falde ned i den nærmeste grøft, hvor vi blev liggende til skyderiet efter en times tid næsten holdt op. Vi var alle tre lidt rystede, også efter vi var i sikkerhed i Humlebæk.

Hjemme i de vante omgivelser kom vi hurtigt i sving. De fleste af

os vidste, hvad vi skulle. „Hovedkvarteret“ var på forhånd udpeget – hvilehjemmet på Kystvej – hvor både politiets og den civile gruppe mødtes.

Vi havde lister over dem, der skulle anholdes. Til langt ud på natten blev der holdt råd og planlægning. Vi fik skaffet biler, og armbind med politiets særlige kendetegn kodeordet „Søholm“ blev uddelt. Hen på de små timer kunne vi gå til ro og få nogle få timers søvn. På den lokale skole var der reserveret et par sovepladser til os. Vi skulle også passe telefonen, der var oprettet til formålet.

Kapitulationen gjaldt først fra den 5. maj om morgenen – en frist der dog ikke blev overholdt alle steder – især ikke i de største byer, hvor der var enheder af tyske soldater og hipoer, der tørnede sammen med modstandsbevægelsens folk, ikke så få blev såret og dræbt.

På Humlebæk skole gik alt fredeligt. Vi blev vækket meget tidligt. Det var rygtedes, at vi opholdt os på skolen, og et stort antal nysgerige ville se, hvem der var med i grupperne. Dagen blev fra morgen-

stunden noget forvirret og præget af splittede følelser. Dels følte vi trang til at fejre friheden, og mange ville fejre os personligt med blomster og varer, der kunne købes i forretningerne; men vi skulle også anholde dem, der var til fare for os.

Vi skulle ikke anholde folk alene på rygter og sladder, og så vidt jeg husker, var der kun én af dem, vi anholdt, der blev løsladt igen, og det var kun, fordi han ikke kunne legitimere sig, at han blev anholdt.

I vores gruppe prøvede vi at efterkomme den proklamation, som Frihedsrådet havde udsendt, hvori det blandt andet hed, at såvel modstandsfolk som den øvrige danske befolkning burde optræde på værdig dansk måde. Det var desværre ikke tilfældet alle steder, der var enkelte uheldige elementer, der absolut ikke havde ret til at bære armbindet, de fik udleveret armbind uden at have rørt en finger i modstandskampen.

Efter et par travle dage i Humlebæk kunne vi igen mødes på Krogerup til afsluttende uddannelse.

Svend Aage Olesen

Kort fortalt om bundgarnsfiskeri i Gl. Humlebæk

*Berettet af fhv. bundgarnsfisker Kai
Magnussen, juni 2002*

I Humlebæk var der tre bundgarnsselskaber, da jeg var dreng. Råboerne, Edmond og Georg Larsen der var fætre, de havde fem garn. Så var der Viggo Aanonsen, Frederik Frederiksen, Villiam Nielsen og Edmond Magnussen, de havde hver et garn, men fiskede kollektivt i et selskab. Det tredje selskab var Klugerne. Brødrene Emil og Georg Klug

og Georgs søn Frederik, der siden blev fiskehandler på havnen i Humlebæk

De to første selskaber tørrede deres garn på pladsen bag ved Humlebæk ned mod Babylonen. De havde deres skure i forlængelse af hinanden på pladsen bag ved John Magnussens hus på Gl. Strandvej 28. Senere havde Aanonsen og Frederiksen også et garnskur oppe vest for Ny Strandvej over for Tjærehullet.

Humlebæk fiskerne arbejder ved tjære-ladet omkr. 1950 (Flynderupgård)

Alle tre selskaber tjærede deres garn i Tjærehullet, hvor Råboernes tjærelad har stået indtil nu.* Hvert selskab havde sine egne tjæregrejer med hver sit tjærelad. Klugerne lå lidt østen for Råboernes, og de andre lå lidt nord for.

Det var festlige dage for os unge, når garnene i de lyse perioder skulle køres op på pladsen og hænges til tørre. Så kunne vi komme med på ladet af lastbilen. Det var vognmand Jørgensen, kaldet Grønlænderen, der kørte. Tidligere havde han haft to heste og en lavogn. Vognmand Pengeløs, Edward Larsen ved Torpenvej og vognmand Niemeier på Humlebæk Teglværk har også kørt for humlebækkerne.

Råboerne havde fem garn, fire ved Louisiana og et syd for Bjerre strand. De gamle lagde op i midten af 60'erne, hvorefter Edmond Larsens søn Arne førte selskabet videre nogle år sammen med Svend Petersen. Siden overtog Svend selskabet og fortsatte sammen med sin søn Per, indtil de lagde op en-

gang i 70'erne. Aanonsen og Frederiksen m.fl. lå med fire garn ud for Tibberup Mølle på møllestadet. Dette selskab blev videreført af Mogens Aanonsen, indtil han stoppede i begyndelsen af 70'erne. Klugerne havde deres garn stående ved Skodsborg og Mikkelsborg, de var de første, der lagde op med bundgarnene, vist nok sidst i 30'erne. De gik over til at fiske efter blankfisk, hornfisk, sild og makrel med bundgarn nede ved Villingebæk.

Kai Magnussen, der var bundgarnsfisker fra Sletten sammen med Erik Møller, sluttede sit fiskeri i 1981 som det næstsidste selskab i Sundet.

Niels Jørgen Pedersen

* På initiativ fra Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomite er Tjæreladet i øjeblikket fjernet for at blive renoveret. Det vil blive sat op samme sted og vil så kunne fortælle om bundgarnsfiskernes arbejde med tjæring af garnene.

ISSN 0902-0640